

ROLUL PROIECTELOR DE BIBLIOTECĂ ÎN CONSOLIDAREA SUSTENABILITĂȚII ȘI A REZILIENȚEI COMUNITARE RURALE

(Studiu de caz: Biblioteca Publică
Zagarancea, r. Ungheni)

*Tatiana ZAIȚEV,
director, Biblioteca Publică Zagarancea (r. Ungheni)*

Rezumat: Articolul prezintă traiectoria Bibliotecii Publice Zagarancea (r. Ungheni), între 2021 și 2025, de la o instituție tradițională, relocată pe scena clubului sătesc, la un hub comunitar cultural, educațional și digital cu rol de factor de reziliență locală. Sunt descrise șase mecanisme concrete de reziliență și proiectele-cheie prin care acestea au fost activate. Experiența Bibliotecii Publice Zagarancea confirmă că o bibliotecă rurală poate construi reziliență comunitară măsurabilă prin viziune strategică, parteneriate autentice și angajament profesional susținut.

Cuvinte-cheie: bibliotecă publică rurală, hub comunitar, reziliență comunitară, mecanisme de reziliență, Zagarancea, ODD 303, Republica Moldova.

Abstract: The article presents the development of the Zagarancea Public Library (Ungheni), between 2021 and 2025, from a traditional institution relocated to the stage of the village cultural centre into a cultural, educational, and digital community hub that serves as a driver of local resilience. It describes six specific resilience mechanisms and the key projects through which they were activated. The experience of the Zagarancea Public Library confirms that a rural library can build measurable community resilience through strategic vision, genuine partnerships, and sustained professional commitment.

Keywords: rural public library, community hub, community resilience, resilience mechanisms, Zagarancea, 2030 SDGs, Republic of Moldova.

I. Rolul bibliotecilor rurale din Republica Moldova privite drept catalizator al rezilienței comunitare

Conceptul de reziliență comunitară, derivat din conceptul de reziliență ecologică și dezvoltat ulterior în științele sociale, desemnează capacitatea unei comunități de a face față șocurilor externe și interne, de a se adapta la schimbări și de a se dezvolta în pofida crizelor. Reziliența instituțiilor (formale și informale) constituie un determinant fundamental al rezilienței comunitare, prin

capitalul social pe care îl generează: încredere, responsabilitate civică, rețele comunitare. Societățile cu un nivel ridicat de capital social depășesc mai ușor șocurile economice și sociale. Reziliența comunitară constă în capacitatea unei comunități de a-și mobiliza resursele de adaptare pentru a răspunde eficient situațiilor de criză și a obține rezultate pozitive. Prin proiectele și serviciile sale, biblioteca publică îndeplinește în mod firesc această funcție.

Comunitățile rurale din Republica Moldova se confruntă cu un complex de presiuni structurale și contextuale (depopulare, migrație, îmbătrânire demografică, sărăcie și deficit de acces la servicii educaționale și digitale), amplificate de crizele recente cu impact social și informațional. În acest context, biblioteca publică rurală se afirmă ca una dintre puținele instituții stabile, accesibile și neutre, capabile să răspundă simultan nevoilor informaționale, educaționale și sociale ale comunității spre deosebire de localitățile urbane în care sunt implicate mai multe instituții și resurse [4].

Studiul sociologic *Reziliența socială și economică în comunitățile din Republica Moldova*, realizat de Ludmila Malcoci și Victor Mocanu (2025), relevă vulnerabilități structurale profunde: încrederea în instituțiile formale este extrem de scăzută, peste 70% din respondenți declarând că nu se pot baza pe acestea, iar numai 37% dintre respondenți se declară foarte mulțumiți de viața lor. Vârșnicii, persoanele cu studii reduse și cele cu venituri mici configurează un profil de vulnerabilitate care necesită intervenții specifice de politici publice [5] – context în care biblioteca publică rurală poate juca un rol compensator esențial. În acest context, rolul extins al bibliotecilor în consolidarea rezilienței comunitare este definit astfel de dr. hab. Nelly Țurcan: „Dincolo de funcția lor tradițională de centre de informare, bibliotecile au devenit spații de sprijin social, educațional și emoțional, contribuind la adaptarea comunităților la crize și transformări” [8, p. 151].

II. Evoluția strategică a Bibliotecii Publice Zagarancea

După peste 35 de ani de activitate biblioteconomică, am trăit direct această transformare: de la o bibliotecă relocată în 2021 dintr-o casă individuală arendată în incinta clubului sătesc (cu resurse minime și vizibilitate redusă) la ceea ce jurnalista Uliana Bunu a consacrat drept „sală de naștere a ideilor”. Conceptul de „al treilea spațiu” [4] – spațiu social distinct de casă și de locul de muncă, ne-utru, incluziv și regenerativ – furnizează fundamentul teoretic al

viziunii de hub comunitar pe care Biblioteca Publică Zagarancea l-a operaționalizat printr-o arhitectură funcțională cu patru zone: inspirație, învățare, întâlnire și performance.

Biblioteca Publică Zagarancea funcționează în cadrul Sistemului Național de Biblioteci din Republica Moldova, sub coordonarea Ministerului Culturii, avându-l drept fondator Primăria comunei Zagarancea (raionul Ungheni) și deținând Categoria a III-a (conform Ordinului Ministerului Culturii nr. 18/2021). Instituția dispune de Regulamentul de organizare și funcționare (23.02.2024), politici instituționale specifice și Strategia 2025-2029 (decizia nr. 2/9 din 24.02.2025). Biblioteca oferă 29 de servicii gratuite, înregistrând constant 500+ de utilizatori și 3600+ de vizite anuale.

Traectoria instituțională în perioada 2021-2025 este cuantificabilă prin indicatori de performanță robuști: în total, 420 de activități cu 7598 de participanți, menținând în medie 6 parteneri și 10 voluntari implicați anual. Anul 2023 a înregistrat cel mai înalt nivel de activitate (95 de activități și 1898 de participanți), confirmat cu finalizarea proiectului dedicat crizei refugiaților și lansarea parteneriatului transfrontalier. Din perspectiva mea profesională de 35+ ani, această creștere nu a fost una automată, ci rezultatul unor alegeri strategice deliberate: nu am așteptat resursele, ci le-am generat prin proiecte.

Analiza extinderii bugetare în perioada 2021-2025 evidențiază o transformare strategică de la dependența totală de bugetul local la un model de finanțare hibrid, performant și sustenabil. Investiția totală atrasă prin proiecte de grant se apropie de 350000 de lei, demonstrând că sustenabilitatea bibliotecii rurale este realizabilă prin proiecte, nu exclusiv prin alocarea bugetară a fondatorului local. Modelul de finanțare hibridă este, în sine, o formă de reziliență instituțională.

Tabelul 1. *Analiza extinderii bugetare în perioada 2021-2025*

Anul	Buget total (MDL)	Resurse externe (MDL)	% total	Proiect principal
2021	129.100	–	–	LecturaCentral (raional)
2022	150.500	119.147	79%	Criza refugiaților (ABRM/ IRC)
2023	109.889	86.589	79%	Școala de vară pentru fete; Ghidigeni

Anul	Buget total (MDL)	Resurse externe (MDL)	% total	Proiect principal
2024	242.600	29.303	12%	Ghidigeni; STEAM pe roți
2025	267.700	108.920	41%	Talente reîntoarce la baștină
TOTAL	899.789	≈350.000		

Sursa: rapoarte de activitate,
Biblioteca Publică Zagarancea (2021-2025) [2].

III. Rolul proiectelor reprezentative în activarea mecanismelor de reziliență comunitară

Proiectul „Bibliotecile aduc schimbarea în comunitate în timpul crizei refugiaților” (2022-2023)

La declanșarea crizei refugiaților ucraineni, comunitatea biblioteconomică din Republica Moldova a redefinit rapid reperele instituționale: biblioteca – centru de informare, centru TIC, centru de comunicare și socializare, spațiu de întâlniri comunitare, „a treia casă” [6, p. 25]. În 2022, ABRM, în parteneriat cu Centrul de Drept al Femeilor (CDF) și International Rescue Committee (IRC), a inițiat proiectul „Bibliotecile aduc schimbarea în comunitate în timpul crizei refugiaților”. Printre cele 10 biblioteci selectate la nivel național (8 orașenești și 2 rurale) s-a numărat și Biblioteca Publică Zagarancea.

Obiectivul central al proiectului a constat în transformarea bibliotecii într-un spațiu sigur, accesibil și funcțional pentru femeile și copiii refugiați, dar și pentru membrii vulnerabili ai comunității gazdă [1, p. 10]. Prin cele 72 de activități organizate, biblioteca a oferit: acces la internet și TIC, grup de suport psihologic, 4 traininguri CDF, activități de integrare socială, spațiu sigur de dialog intercultural. Resurse atrase: ≈210.000 de lei (2022-2023). Din perspectiva sustenabilității instituționale, proiectul a reprezentat un punct de cotitură: a demonstrat capacitatea bibliotecii de a atrage finanțare externă substanțială și a consolidat rețeaua de parteneri instituționali.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență socială, reziliență psihologică, reziliență digitală (acces TIC pentru grupuri vulnerabile), reziliență relațională (rețeaua ABRM + IRC + CDF).

Tabăra de vară „Viitor fără violență” (iulie 2023)

Finanțată printr-un grant de 38860 de lei din partea Coaliției Naționale Viață fără Violență (Contract nr. 6/GrFem, 30 martie 2023), tabăra a reunit 16 adolescente (12-16 ani) în 14 activități și 30 de ore de instruire structurate pe două module: educație juridică și psihologică, teatru social (5 ateliere și spectacolul public *Oprim violența cu înțelepciune* în fața a 37 de spectatori). Proiectul a reprezentat primul program rural anti-violență din raionul Ungheni, ilustrând principiul rezilienței preventive – acțiunea înaintea producerii șocului social. Trei fete selectate au fost integrate ulterior în trupa TeatrUngheni.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală (teatru social preventiv), reziliență educațională (formare timp de 30 de ore în 14 activități), reziliență relațională.

Proiectul „Talente reîntoarse la baștină. Ateliere de vacanță la bibliotecă” (2025)

În 2025, Biblioteca Publică Zagarancea a accesat Programul național „Acces la cultură”, implementat prin Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cu un proiect în valoare de 108925 de lei. Inițiativa a mobilizat capitalul uman local: 5 artiști originari din comunitate au funcționat ca mentori pentru copii și tineri (10-18 ani), transformând biblioteca într-un cadru de învățare aplicată. Proiectul a generat 10 ateliere, un concurs, două expoziții și un eveniment de totalizare, cu participarea a 224 de beneficiari. Structura activităților a reflectat un echilibru între tradiție și inovație: 60% ateliere artistice și 40% competențe digitale.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală, reziliență educațională, reziliență digitală, reziliență relațională.

Parteneriatul transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni „Comunități înfrățite. Biblioteci în tandem” (2023-2025)

Proiectul *Comunități înfrățite. Biblioteci în tandem*, lansat oficial la 21 mai 2023, în colaborare cu Biblioteca Comunală Ghidigeni (județul Galați, România), reprezintă un model funcțional de diplomatie culturală la scară locală. Activitățile includ: colecția „Raftul scriitorilor din Republica Moldova”, concursuri literare transfrontaliere, cursul de scriere creativă „Micul scriitor” (2023), serviciul „Miracolul scriiturii copiilor” (2024), concursul „Copii – semănători de poezie” (2025).

Arhitectura proiectului s-a sprijinit pe câteva componente strategice: triada educațională bibliotecar-pedagog-scriitor a permis implementarea unor ateliere de scriere creativă și masterclasuri în format hibrid; concursul transfrontalier *deSCRIEM copilăria în poezii și povești moderne* (2023) a facilitat prima interacțiune directă între copiii din ambele comunități; campania „Raftul scriitorilor din Republica Moldova în comuna Ghidigeni” a transferat peste 25 de cărți în parteneriatul bilateral. Proiectul a obținut distincția „Proiectul Anului 2024” (Consiliul comunal Ghidigeni) și a fost diseminat în presa de specialitate.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală, reziliență identitară, reziliență relațională, capital uman, reziliență instituțională (ODD 11, ODD 17).

*Tabăra „Expediție în universul informațional”
(19-30 iunie 2024)*

Tabăra, organizată în parteneriat cu Consiliul Tinerilor Zagarancea, a constituit un răspuns aplicat la provocările mediului digital: dezinformare, suprasaturație informațională, consum pasiv de conținut. Cele 5 activități au implicat 18 adolescenți și 7 facilitatori voluntari, cu participare activă integrală (100%). Scopul taberei a constat în consolidarea conceptului „cultura informației” ca nucleu al celor 8 competențe-cheie recomandate de Cadrul European de Referință (Recomandarea Consiliului UE din 22 mai 2018), iar participanții au dezvoltat competențe de identificare, evaluare și utilizare critică a informației [6, p. 29].

Mecanisme de reziliență activate: reziliență informațională, gândire critică, reziliență educațională, reziliență digitală (ODD 4, ODD 16).

Parteneriate educaționale locale (2021-2026)

Biblioteca Publică Zagarancea a dezvoltat un model coerent de colaborare cu grădinița și gimnaziul din localitate, bazat pe continuitate și progresie metodologică. Parteneriatul cu grădinița (2021-2025) a vizat intervenția timpurie în formarea pre-lecturii, urmând o evoluție etapizată: formare (*Scriitori mari pentru copii mici*, 2022), explorare ludică (*Biblioteca pentru cei mici*, 2023) și consolidare (*Raze de carte*, 2024-2025). Parteneriatul cu gimnaziul (2021-2025) a urmărit dezvoltarea competențelor de lectură și a culturii informației. Cele trei cicluri de proiecte evidențiază

o creștere constantă: *Ecranizări ale literaturii* (2022) – 5 activități, 85 de participanți; *Școala și biblioteca – împreună pentru dreptul la informare* (2023) – 8 activități, 112 participanți; *Suplimentul de literatură* (2024-2025) – 10 activități, 136 de participanți. În total, 23 de activități confirmă rolul parteneriatelor educaționale în consolidarea capitalului uman.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență educațională, reziliență cognitivă, reziliență identitară, capital uman (ODD 4, ODD 11, ODD 17).

IV. Corelarea cu obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) a proiectelor și serviciilor din Biblioteca Publică Zagarancea

Biblioteca Publică Zagarancea demonstrează o aliniere sistematică la Agenda 2030, acoperind, în perioada 2021-2025, șapte dintre cele șaptesprezece ODD.

ODD 10 (Reducerea inegalităților) este cel mai frecvent activat (prezent în patru situații de criză), reflectând vulnerabilitatea structurală a mediului rural. ODD 4 (Educație de calitate) și ODD 17 (Parteneriate) apar în câte trei situații de criză, confirmând că biblioteca funcționează simultan ca actor educațional nonformal și nod de rețea instituțională. ODD 5 (Egalitate de gen) este abordat prin programe dedicate fetelor și femeilor și prin suportul pentru refugiate. ODD 3 și ODD 16 vizează respectiv sănătatea psihosocială și combaterea dezinformării, cu impact structural pe termen lung.

Matricea evidențiază patru tipuri de reziliență construite instituțional: reziliența socială – prin cluburi, grupuri de suport și activități participative [1, p. 25]; reziliența informațională – prin programul *Cultura informației* și tabăra *Exploratori în universul informațional* (ODD 4, ODD 16); reziliența identitară – prin proiectul *Talente reîntoarse* și parteneriatul transfrontalier cu Biblioteca Publică Ghidigeni (ODD 11, ODD 17); reziliența instituțională – prin modelul de finanțare hibridă și capacitatea de mobilizare rapidă a resurselor externe (Hotărârea Guvernului nr. 303/2025).

Biblioteca Publică Zagarancea nu răspunde punctual unor nevoi izolate, ci operează ca o instituție de reziliență comunitară integrată, plasată în proximitatea directă a obiectivelor Strategiei „Moldova Europeană 2030” [7]. Valoarea sa nu se măsoară în indicatori cantitativi (circulația cărților, spațiul alocat pe raft), ci în

succesul comunității pe care o susține și care, la rândul său, o întreține [6, p. 35].

V. Biblioteca în media: vizibilitate publică și comunicare instituțională

Un indicator relevant al impactului comunitar al Bibliotecii Publice Zagarancea îl constituie prezența sa constantă și diversificată în mass-media raională, națională și profesională pe parcursul perioadei 2021-2026. Această vizibilitate nu este rezultatul unor apariții ocazionale, ci reflectă o strategie coerentă de comunicare publică, susținută atât prin activitatea jurnalistică proprie a bibliotecarei, cât și prin interesul editorial al unor publicații și instituții media de referință.

Activitatea de scriere și comunicare publică a subsemnatei, Tatiana Zaițev, a contribuit decisiv la profilarea instituțională a bibliotecii în spațiul discursului profesional. Cele cinci articole de specialitate publicate în presa raională și națională (în revistele *Unghiul* și *Realități culturale*, în anii 2023 și 2025) abordează teme de substanță: rolul bibliotecarului rural în comunitate, transformarea bibliotecii într-un spațiu modern și atractiv pentru tineri și modelul de parteneriat transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni.

Vizibilitatea media instituțională urmărește o traiectorie progresivă, marcată de o tranziție semnificativă în temele abordate. În perioada 2021-2022, materialele jurnalistice semnate de Natalia Morari au tematizat problematica infrastructurii și rolul social al instituției (biblioteca ca factor de coeziune intergenerațională), culminând cu interviul *Biblioteca înseamnă libertate* (2022), ce conturează o viziune profesională articulată. Începând cu 2024, registrul mediatic se deplasează de la problematizare spre recunoaștere: Vlad Rusu evidențiază dinamica serviciilor moderne, iar Uliana Bunu (2024, 2026) consacră imaginea bibliotecii drept „sală de naștere a ideilor” – formulă reprezentativă pentru viziunea instituțională asumată. Postul de televiziune Moldova 1 (2024) consolidează percepția publică a bibliotecii ca „oază culturală” ce reunește generații.

Recunoașterea în spațiul profesional internațional este confirmată de menționarea și citarea bibliotecarei în revista profesională online *BiblioFeed* (nr. 4/2026), în articolul *Biblioteci românești: Noi suntem, împreună, 1lib1ref 2026*, în calitate de participantă a campaniei internaționale 1lib1ref 2026, organizată de Wikimedians of

Romania and Moldova. Traectoria mediatică a instituției – de la semnalarea deficitelor de infrastructură la consolidarea imaginii de centru comunitar inovator – reprezintă, în sine, un indicator al rezilienței instituționale.

Concluzii

Studiul de caz al Bibliotecii Publice Zagarancea demonstrează că implementarea consecventă a proiectelor și parteneriatelor instituționale contribuie la întărirea capitalului social, diversificarea surselor de finanțare și creșterea capacității comunității de a răspunde la crize. Modelul de finanțare hibridă, orientarea către nevoile reale ale utilizatorilor și practica cercetării-acțiune au sporit stabilitatea serviciilor și participarea civică, confirmând că biblioteca rurală funcționează ca nod local de reziliență – socială, informațională, identitară și instituțională.

Experiențele inovatoare internaționale (modelul românesc al bibliotecii ca hub digital, seria LibHUB și parteneriatul transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni) confirmă capacitatea bibliotecilor rurale din Republica Moldova de a recepta și adapta bune practici. Programul național „Acces la cultură” (2025) și proiectele Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova au constituit surse esențiale de finanțare și motivare instituțională, iar experiența metodologică a Bibliotecii Publice Raionale „Dimitrie Cantemir” Ungheni [3] pledează pentru consolidarea rolului bibliotecilor raionale ca centre de competență pentru rețeaua rurală.

Cercetarea noastră formulează o recomandare de politică instituțională: crearea unui program dedicat bibliotecilor publice rurale, la nivel național sau raional, care să valorifice modelul de cofinanțare 50/50 din raionul Orhei. Un astfel de program ar asigura sustenabilitatea proiectelor, ar stimula inițiativa locală și ar consolida rolul bibliotecii ca platformă a rezilienței comunitare în conformitate cu obiectivele Agendei 2030.

Referințe bibliografice

1. ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA. *Raport de activitate 2019-2023*. Chișinău: ABRM, 2023. 15 p. Disponibil: www.abrm.md [accesat 2026-05-04].
2. BIBLIOTECA PUBLICĂ A SATULUI ZAGARANCA. *Rapoarte de activitate 2021-2025*. Zagarancea: [S. n.], 2021-2025. [Arhiva instituției].

3. BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „DIMITRIE CANTEMIR” UNGHENI. *Rapoarte de activitate 2021-2025*. Ungheni: BPR „D. Cantemir”, 2021-2025. [Arhiva instituției].
4. IFLA/UNESCO. *Manifestul IFLA-UNESCO privind biblioteca publică 2022*. Haga: IFLA, 2022. – 4 p.
5. MALCOCI, Ludmila; MOCANU, Victor. *Reziliența socială și economică în comunitățile din Republica Moldova: studiu sociologic* [Resursă electronică]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, USM, 2025. Disponibil: <https://cercetare.usm.md/wp-content/uploads/Lucrarea-cu-titlul-Reziliencia-sociala-si-economica-in-comunitatile-din-Republica-Moldova-studiu-sociologic-autori-Ludmila-Malcoci-si-Victor-Mocanu.pdf> [accesat 2026-05-04].
6. OSOIANU, Vera. *Biblioteca și imperativul rezilienței: studii și articole* / coord. de ed.: Margareta Cebotari ; Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Chișinău: BNRM (Primex-Com), 2022. – 247 p.
7. REPUBLICA MOLDOVA. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”* [Online]. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md> [accesat 2026-05-04].
8. ȚURCAN, Nelly. Bibliotecile ca hub-uri de reziliență: educație, suport și coeziune. În: *BiblioPolis*. 2025, vol. 90, nr. 1, pp. 151-168. ISSN 1811-900X.